

Koncept

Takim Konsultativ mbi Nexus-in në Shqipëri

Do të mbahet online, me 14 dhjetor 2020

Në kuadër të projektit

"Promovimi i Menaxhimit të Qëndrueshëm i Burimeve Natyrore në Evropën Juglindore, përmes përdorimit të qasjes Nexus"

Financuar nga Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA),
njesia operionale e Koperacionit Austriak per Zhvillim

zbatuar nga Partneriteti Global i Ujit per Mesdheun (GËP-Med)
në partneritet me Komisionin Ekonomik të Kombeve të Bashkuara për Evropën (UNECE)

Sfondi: Qasja Nexus dhe rëndësia e tij për Shqipërinë

Zhvillimi i qëndrueshëm kërkon, ndër të tjera, nivele në rritje të shërbimeve ushqimore - energji dhe ujë, të mbështetura nga ekosisteme të shëndetshme. Tradicionalisht, menaxhimi dhe planifikimi i investimeve në sektorët përkatës janë trajtuara të vecuara, me strategji të veçanta, prioritetet, infrastrukturë dhe korniza rregullative dhe institucionale për të adresuar sfidat e sektorit-specifike dhe kërkesat.

Gjatë dekadës së kaluar, është duke u njohur gjithnjë e më shumë që në një qasje tradicionale të fragmentuar, përpjekja për të arritur sigurinë në një nga këta sektorë në mënyrë të pavarur, pa adresuar shkëmbimet me sektorët e tjerë mund të rrezikojë qëndrueshmërinë dhe sigurinë e tyre, si dhe integritetin e ekosistemeve.

Siguria e përgjithshme e burimeve mund të përmirësohet duke bashkë-optimizuar objektivat e sektorëve të ndryshëm përmes një qasjeje të integruar "Nexus" Uji-Energji-Ushqim-Ekosisteme që synon pajtimin e interesave potencialisht konfliktuale të sektorëve të ndryshëm pasi ato konkurrojnë për të njëjtat burime të kufizuara, ndërsa kap mundësitë ekzistuese dhe eksploron ato në zhvillim. Nën një qasje të tillë, vlerësohen ndërlidhjet, sinergjitë dhe shkëmbimet ndërmjet sektorëve përkatës, me qëllim të identifikimit të zgjidhjeve, nxitjen e sigurisë dhe efikasitetit të energjisë ujore-ushqimore dhe zvogëlimin e ndikimeve dhe rreziqeve në ekosistemet e varura nga uji.

Zbatimi i qasjes Nexus mund të çojë në përfitime të shumëfishta dhe ndërsektoriale, duke përfshirë:

- i. Përfitimet ekonomike, siç janë rritja e efikasitetit në konsumin e burimeve dhe përdorimi i infrastrukturës, ulja e kostove nga planifikimi i koordinuar, qëndrueshmëria përballë ndryshimit të klimës, rreziqet e ulura dhe kostot shoqërore nga përmbytjet dhe thatësira, vlera më e madhe e shtuar në sektorët e bujqësisë dhe turizmit, tregtia dhe inovacioni i optimizuar etj .
- ii. Përfitimet sociale dhe mjedisore, të tilla si promovimi i Agjendës së Zhvillimit të Qëndrueshëm 2030, përmirësimi i shëndetit publik, krijimi i vendeve të punës, përmirësimi i shërbimeve të ujit dhe kanalizimeve, ruajtja e përmirësuar dhe rikuperimi i ekosistemeve dhe habitateve.
- iii. Bashkëpunimi rajonal dhe përfitimet gjeopolitike, të tilla si bashkëpunimi i zgjeruar në menaxhimin e burimeve të përbashkëta, duke përfshirë miratimin e marrëveshjeve të reja ndërkufitare, rregullore dhe protokolle të përbashkëta, zhvillimin e tregjeve rajonale për mallra, shërbime dhe punë dhe rritjen e investimeve ndërkufitare.

Burimet natyrore janë gjithnjë e më shumë nën presion në **Shqipëri**, dhe sektorët më strategjikë të ekonomisë mbështeten drejtpërdrejt në disponueshmërinë dhe cilësinë e tyre. Veçanërisht, ekonomia e Shqipërisë është e lidhur thellësisht me burimet ujore dhe tokësore. Vendi mbështetet pothuajse tërësisht në **hidrocentralet** për prodhimin e energjisë elektrike, e cila është shumë e varur nga disponueshmëria e ujit dhe gjithashtu të prekshme ndaj ndryshimeve klimatike. Në të njëjtën kohë, **bujqësia** është njëkohësisht një punëdhënëse kryesor (përbën deri në 40% të punësimit total) dhe një mbrojtës i rëndësishëm social për ekonominë shqiptare. Në këtë kontekst, vendi është një importues neto i energjisë dhe ushqimit dhe varësia e tij nga këto importe mund të rritet me rritjen e kërkesës për energji dhe pasi zonat bujqësore janë gjithnjë e më shumë nën presion.

Biomasa në formën e drurit mbetet një nga burimet më të përdorura për energjinë në Shqipëri në ditët e sotme, kryesisht për ngrohje, por nga ana tjetër përdoret në mënyrë jo të qëndrueshme dhe aspak eficiente.

Prerja e drurit, shpesh e paautorizuar, çoi në një problem të përhapur të degradimit të pyjeve, me rreth 20% të zonave pyjore që kishin humbur në 25 vitet e fundit, gjë që çoi Qeverinë të vendoste një moratorium 10-vjeçar në prerjet në 2016 (me përjashtime) për dru zjarri për popullatat lokale).

Kur bëhet fjalë për **mbrojtjen e mjedisit**, Shqipëria po përparon me zhvillimin e legjislacionit të duhur, në përputhje me transpozimin e Acquis të BE. Në të njëjtën kohë, vendit ende i mungon një kornizë e përcaktuar mirë dhe ndërsektoriale e politikave për mbrojtjen e mjedisit.

Në sektorin e **shërbimeve të ujit**, shërbimet shoqërore përballen me sfida të rëndësishme infrastrukturore dhe financiare. Veçanërisht, pothuajse 2/3 e ujit të pijshëm të konsumuar nuk tarifohet. Çështja e qëndrueshmërisë financiare të ndërmarrjeve e bën të vështirë investimin në një modernizim shumë të nevojshëm të infrastrukturës dhe zbatimin e trajtimit të ujërave të ndotura, i cili deri më tani është mbështetur kryesisht në mbështetjen e donatorëve ndërkombëtarë. Autoritetet qendrore dhe lokale janë duke mbuluar deficitin financiar përmes subvencioneve, shpesh 30% të kostove operacionale.

Shqipëria ka ndërmarrë hapa në lidhje me integrimin e vendimmarrjes dhe politikë-bërjes përkatëse për sektorët Nexus.

Në nivelin institucional: Këshilli Kombëtar i Ujit (KKU) është organi qendror ekzekutiv ndër-ministral përgjegjës për planifikimin dhe menaxhimin e integruar të burimeve ujore. KKU ka rolin kryesor në miratimin e planeve dhe projekteve ndër rajonale dhe kombëtare në fushën e bujqësisë, planifikimit urban, zhvillimit industrial dhe territorial në lidhje me ruajtjen dhe menaxhimin e ujit. KKU kryesohet nga Kryeministri/Zëvendëskryeministri dhe është i përbërë nga Ministrat e Turizmit dhe Mjedisit, Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Infrastrukturës dhe Energjetikës, Financave dhe Ekonomisë, Brendshme dhe Shëndetit dhe Mbrojtjes Sociale.

Sistemi i Planifikimit të Integruar (SPI) u riorganizua në 2018, duke sjellë perspektivë ndër-sektoriale dhe duke riformuar përfaqësimin institucional: a) Grupet e Integruara të Menaxhimit të Politikave (GIMP) për bashkëpunim në nivelin e lartë të menaxhimit për një qasje ndër-sektoriale, b) Komitetet Drejtuese të Sektorit (KDS), për bashkëpunim në nivel të menaxhimit, brenda sektorëve me rëndësi të veçantë për reformën ndërinstitucional dhe koordinimi, c) Grupet Tematike (GT), për ndërveprim në nivel teknik dhe me partnerët e zhvillimit, brenda sektorëve të veçantë të zona përkatëse e përparësisë.

Strukturat e vendosura në lidhje me menaxhimin e ujit janë:

- 1) GIMP - "Menaxhimi i Integruar i Ujit", funksionet e të cilit kryhen nga Këshilli Kombëtar i Ujit me ERMA si sekretariat teknik dhe GT;
 - a) "Burimet Ujore", me AMBU si sekretariat teknike,
 - b) "Reformat në sektorin e furnizimit me ujë dhe kanalizimeve", kryesuar nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë
- 2) KDS "Ndërlidhja", e drejtuar nga Ministri i Infrastrukturës dhe Energjisë
- 3) KDS "Mjedisi, Klima dhe Menaxhimi i Mbetjeve" i drejtuar nga Ministri i Turizmit dhe Mjedisit.

Në nivelin e politikave : Strategjia e Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore (MIBU) e Shqipërisë pranon nevojën për të pajtuar përdorime të ndryshme sektoriale për ujin dhe drafti i Programit Kombëtar Sektorial për Ujin i përshtat objektivat e tij me përgjegjësitë dhe buxhetet e sektorëve të ndryshëm. Sidoqoftë, të dy dokumentet jo domosdoshmërisht kapin plotësisht sinergjitë me perspektivat e secilit sektor dhe ekziston nevoja për tejkalimin e këtij hendeku përmes kuptimit të zgjeruar të marrëdhënies komplekse dhe dinamike midis ujit, energjisë, përdorimit të ushqimit/tokës dhe ekosistemeve, dhe bashkërendimit të përmirësuar në aspektet e politikës dhe menaxhimit.

Strategjia është e strukturuar në katër shtylla kryesore: (i) ujë për njerëzit, (ii) ujë për ushqimin, (iv) ujë për mjedisin dhe (v) Ë ujë për industrinë dhe energjinë. Në përputhje me vizionin e qeverisë shqiptare për menaxhimin e ujit, objektivi kryesor i strategjisë është krijimi i kornizave të duhura institucionale, ligjore dhe ekonomike, të cilat janë të rëndësishme duke marrë parasysh acquis të BE-së për ujin dhe mjedisin.

Projekti Nexus ne Europën Jug Lindore dhe aktivitetet e tij në Shqipëri

"Projekti Nexus " (Titulli i plotë: " *Promovimi i menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore në Evropë Jug Lindore, përmes përdorimit të qasjes Nexus* ") është mbështetur nga Agjencia Austriake për Zhvillim ADA), dhe zbatohet nga Partneriteti Global i Ujit për Mesdheun (GËP-Med) në partneritet me Komisionin Ekonomik të KB për Evropën (UNECE). U krijua për t'i shërbyer objektivave të lidhura me Nexus të Strategjisë Rajonale të Rritjes SEE 2020 të zhvilluara nën Këshillin e Bashkëpunimit Rajonal (RCC).

Në këtë kontekst, qëllimi i Projektit është të prezantojë qasjen Nexus dhe të katalizojë veprimin për miratimin dhe zbatimin e tij në Ekonomitë e Rajonit (Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Maqedoni Veriore, Kosovë ^{*1} , Mali i Zi dhe Serbia), në nivelet e pellgut kombëtar dhe ndërkuftar. Duke vepruar kështu, projekti do të mundësojë gjithashtu identifikimin e çështjeve prioritare të lidhura me Nexus që do të adresohen në zonat gjeografike në të cilat përqendrohen aktivitetet e tij dhe do të mundësojë kushte për të kuptuar për veprimet e financimit për të adresuar katër nga këto çështje.

Nën Komponentin 2 të projektit Proceset e Dialogut Nexus, zbatohen në basenet ndërkuftare të lumenjve Drin dhe Drina, dhe në Shqipëri. Secili prej këtyre 3 proceseve të dialogut është strukturuar rreth takimeve konsultative që përfshijnë një gamë të gjerë të palëve të interesuara dhe zhvillimin e vlerësimeve teknike analitike të lidhjeve, sipas metodologjisë së zhvilluar në kornizën e Konventës UNECE të Ujit . Gjetjet e Proceseve të Dialogut dhe Vlerësimeve do të ushqejnë dhe drejtojnë zhvillimin e Udhërrëfyesve përkatëse të Nexus. Në 4 ndërhyrje prioritare që do të identifikohen në kontekstin e Dialogjeve të Politikave, Koncept Shënimet përkatëse/Dokumentet e Projektit do të zhvillohen, gjithashtu duke eksploruar mundësitë e financimit nga partnerët e zhvillimit ose institucionet e financimit. ² .

¹ Ky emërim nuk paragjykon pozicionet mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të KB 1244 dhe Opinionin e ICJ mbi deklaratën e pavarësisë së Kosovës.

²Një ndërhyrje e tillë me përparësi do të jetë drejtpërdrejt e rëndësishme për Shqipërinë, ndërsa një ose dy ndërhyrje të mëtejshme në pellgun e Drinit do të jenë gjithashtu të rëndësishme për Shqipërinë.

Në rastin e Shqipërisë, duke marrë parasysh burimet e saj të konsiderueshme të ujit dhe rolin kritik që uji ka të ushqimet dhe energjia e sigurisë në vend, sektori i ujit është përzgjedhur si pika e hyrjes për aplikimin e një qasje Nexus. Vlerësimi Kombëtar i Nexus ka për qëllim të identifikojë kompromiset dhe sinergjitë përgjatë sektoreve të nexusit, duke përfshirë ndër të tjera lidhje me boshllëqet në drejtim të organizimit institucionale, integrimin e politikave dhe menaxhimit të dhënave, për të arritur një shkallë të lartë të koherencës ndër-sektoriale në zbatimin e Programit Kombëtar Sektorial për Ujin, ndërsa identifikon mundësitë konkrete prioritare për veprim të përbashkët, të koordinuar që gjenerojnë përfitime ndër-sektoriale.

Takimi Kombëtar i Konsultimeve për Nexus : Fusha dhe objektivat

Takimi, i organizuar nga GËP-Med, do të mbahet online duke përdorur platformën Zoom, për shkak të pandemisë COVID-19.

Ngjarja do të mbledhë një gamë të gjerë të palëve të interesuara, përfaqësues të institucioneve dhe autoriteteve nga uji, energjia, bujqësia, dhe fushat e mjedisit, si dhe të shoqërisë civile, hulumtimit dhe akademisë, sektorit privat, dhe nga organizatat ndërkombëtare.

Duke pasur parasysh kohën e kufizuar të takimit, një pyetësor online i bazuar në opinione do t'u dërgohet pjesëmarrësve përpara takimit, për të lehtësuar mbledhjen e pikëpamjeve dhe perspektivave, duke u futur në procedurat e takimit dhe gjithashtu duke lejuar një vlerësim indikativ për njohuri të sektorit dhe si krahasimin mes tyre.

Qëllimi i përgjithshëm i takimit është së pari të rritet ndërgjegjësimi midis palëve të interesuara për qasjen Nexus dhe përfitimet e tij, dhe kryesisht për të informuar për përgatitjen e Vlerësimit të Nexusit. Pjesëmarrja aktive ndihmon për të siguruar që vlerësimi Nexus adreson çështje kyçe dhe që identifikohen mundësi të frytshme të sinergjisë ndër-sektoriale. Në këtë drejtim, takimi do të:

- i. Fasilitoje diskutimet dhe ndarjen e perspektivave, përparësive dhe informacionit të përdituar të politikave nga secili prej sektorëve të Nexus, në lidhje me lidhjet/përfitimet/ shkëmbimet ndër-sektoriale, si dhe çdo pengesë ekzistuese, konflikt ose boshllëk për adresimin e tyre;
- ii. Ofroj drejtim për priorizimin e ndërlidhjeve të identifikuara;
- iii. Diskutoje hapat konkretë për rritjen e integritetit dhe bashkëpunimit ndër-sektorial në nivelet institucionale, të politikave dhe menaxhimit, duke futur potencialisht në një "Udhërrëfyes Nexus" për Shqipërinë;
- iv. Diskutoj identifikimin, financimin dhe zbatimin e zgjidhjeve nepermjet nexusit..

Takimi do të mbahet online dhe do të organizohet në platformën Zoom. Pjesëmarrësit do të marrin udhëzimet për lidhje përpara takimit.

Interpretimi simultan do të jetë i disponueshëm midis anglishtes dhe shqipes.